

МОДУНАВКА

№ 38.

Београдъ 20. Септембра.

1846.

**ОПРОШТАЙ СА ДРУГОВИМА,
ПОЛАЗЕБИМА У СТРАНЕ ЗЕМЛЪ НА НАУКЕ.**

Садъ да ми је лира Аполона,
И топови храброгъ Лаудона,
А Хермеса витийствена сила,
Да изразимъ чуствованя мила,

Да се ори,
Свудъ у гори,

И подиже до Парнаса
Кликъ радостній муга гласа,
Што м' преси надима,
Да вязвимъ свима.

Али што ме пыташъ Музо сада,
Што ме двое обузима млада,
Са радосѣу одкудъ на ме туга,
И радости жалость да је друга!

То ће свако,
Знати лако:

Да Србија сунце сійне,
Може л' радость да ме мине.
Али где ће и туга,
При разстанку од' друга!

Спѣш'те, спѣш'те, ѿ премили друзи,
Там' у света наручія Музи,
Света жели некъ вамъ леть управља,
Да се „мати“ изъ мрака избавља!

Да зракъ Феба,
С' Србскогъ неба,

Дигне таму и облаке,
И пурпурне простре зраке!
Любавъ слога да в' прати,
Одъ васъ жели то мати.

Радъ бы с' вами и летіо сада,
Ал' су пера за летенъ имада,

Недорасло издати ме мора,
Мого б' пасти на пучин мора!

Моћност Бога,
Ал' је многа!

Мож' у ноћи данъ створити,
Крил'ма перѣ подарити,
И запѣват' Србскій гай,
У сред' зиме синут' май!

РАЙКО Р. ЈОВ. ЛЕШЯНИНЬ,
Слуш. I. год. права.

ЕЗЫКЪ СРБСКІЙ

и нѣгово садашнѣ колебанї.
Од - кудъ, крозъ што, зашто, и кудा?
(Продуженіе.)

Дакле Срби нашега времена, будући да се у времена одѣленію, у епохи, движенија, таласана, и образованія средоточія језика южногъ славенскогъ находе, имаю задатакъ каковы? Тай, да потомству темель језика чистогъ, означителногъ, богатогъ, краснорѣчногъ, лѣпогъ оставе.

Овай ће пакъ језикъ бываюћи быти, као што је већъ доказано, не на ново скованый, новый, него старый, изъ свогъ ограничія ослобођеный, образованый, као што смо довели воскреснутый, преображеный језикъ србскій. Ако се разна нарѣчіја овога бываюћегъ славеносрбскогъ језика већъ у садашнѣмъ говору народа мешију, то бываюћи, свое последнѣ средоточије тражећи, језикъ србскій, прелази у живый језикъ, у живый гласъ народа. Овоме не само противоћи, него на ово, са намѣромъ одозго, изъ бываюћегъ језика книжевногъ, доле на говоръ народа дѣйствоватьati се мора.

Будући да знамо, одкудъ, зашто, и куда идемо, то нетреба да маймуни, особито по старомъ обичају Нѣмаца, будемо, да се на друге обзирено, да одъ ши примѣре примамо, даньиовимъ путемъ, коимъ су прошли, идемо, и нынѣ ове погрѣшке да правимо, него треба да са намѣреніемъ и свѣсти изображену, колико є могуће совршена систему, баремъ совршены основъ системе езыка, нашемъ потомству оставимо. Што нашъ будући, чистый, богатый, означителный, краснорѣчный и лѣпый езыкъ разговетніе, особито простѣ, лакше, писали будемо, тимъ ћемо лѣпшу, лаганію, и живлю, превіятелнију одежду нашемъ езыку дати. Ако једно писмо други народа читаву историјо свога означенія има, ако є одежда сваке феле кроја, то нетреба да и мы наша писмена овако распинѣмо, мучимо, и съ нынѣма мученици да будемо, и да друге народе, кои нашъ езыкъ учили буду, мучимо. Писмена дакле, ове знаке, ове поте гласа, на више означенія распинати и мучити нетреба. Умноженіе писама, ради прости, слободны и опредѣлены означенія гласа нуждны, нїе несовршенство, него совршенство правописа. Два, три, писма једногъ означенія писати, знака или поте две три правити, за јданъ гласъ означити, нїе совршенство, него несовршенство правописа. Писама више једногъ и истогъ означенія писати, нота више единственны једногъ и истогъ гласа правити, нїе совршенство правописа. Писма, коя ништа неозначавају, поте безъ гласа правити, есть безуміе правописа. Ово є доведено уобште; поособности и единственности свега правописа испытывати и опредѣлiti, позывъ є они людіj, кои су своимъ пространымъ вѣжествомъ езыка и правописа србскогъ и славенскогъ позвани, да практически на овоме полу нарочности дѣлаю. Я самъ само земљу, на којој смо, рекогносирати, развидити, теорију ставити, и уобште казати покушао, где смо, кои є путь, куда ћемо и како ћемо.

Славяна є и нынове историје досадашњи счастје было, да су јимъ, са једнимъ изјатијемъ, Нѣмци и Турци господари были, да су сљдователно не само збогъ сусѣдства, него особито збогъ зависимости одъ овог народа, и ныновъ езыкъ у свой претворали. Мађари су досадъ на једной линији са државнимъ Славянама стаяли. Садъ су се и они са ове линије на вышій степенъ попели, и теже првенствомъ свога езыка и националитета господарима постати. То су плачевне епохе зависимости, политичне самосталности ли-

шены Славяна, и средства претварана странно-народны рѣчји у рѣчи славенске. У нашемъ дозрѣломъ времену свѣсти единственны націји и народа, нема башъ толико опасности дёнационализирања славенскога, и сатирана ныновога езыка, но ипакъ є нужно, на опрезу да будемо, да за народност и езыкъ, сву напу крѣпостъ залажемо, и да брижљиво нашъ езыкъ одъ населенїја рѣчи речены народа чувамо, већъ населѣне изъ нѣга да чистимо, и да се, ради наше велике будућности, у станъ ставимо, да можемо постепенимъ и нужднимъ изображеніемъ наши идеа, наши смыслы мышљенja, да можемо и лѣпъ крѣпкій нашъ езыкъ, съ пыниме пакъ и народност изображавати, и све на вышій и вышій степенъ совршенства, крѣпости и славе народа дизати.

Што се пакъ тиче класичекогъ езыка латинскогъ и старогъ грчкогъ, овога извора свега идеалнога изображенія, свега просвѣщенія, то нїе нужно башъ толико плашљиво надъ собственнымъ езыкомъ бдити. Но будући, да се нашъ езыкъ сада налази у епохи къ своме совршенству спѣшнега свога бываня, образованя, то є такођеръ дично, да и у означеніјама научнимъ оригиналитетъ, собственность тражимо, да се и рѣчи научне изъ съмена и корена славенскога образују.

Мали и средњи, своимъ рођеніемъ, своима свойствама природними мали и средњи, тражу мустре, образце, подражавају. Човекъ единственный, и народъ читавый, свойства и дара особитога, нетражи мустре, негледа на образце, него постає самъ мустромъ, постає образцемъ, постає оригиналомъ. Оваковий є народъ, народъ югославенскиј, народъ србскиј. — Таковий мора изъ самога себе себе образовати, и образцемъ, оригиналомъ постати.

Тако ће овай народъ, ако предводитељи народности оба вѣроисповѣданіја небуду тесногъ срца и маленога духа, ако се избаве изъ суевѣрїја старости, ако изъ онога, што є было, образованѣмъ далѣга бытіја спѣшили буду къ цѣли већнага числа и степена совршенства, и ако на реченомъ темелю свой езыкъ образовали буду, то ће онда овай народъ, своимъ чистимъ, богатимъ, краснорѣчнимъ, и лѣпымъ езыкомъ, и образцемъ, и средоточијемъ, привлекателнимъ числомъ и тѣломъ већимъ и свега говора и езыка славенскогъ постати. Зато є нужно, да свакиј единственый свой ауто-

ритетъ, свою собственность, свой оригинальть, на олтару величие народне, жертвует оригиналиту цѣлости.

Тако дакле мора овай народъ славенскій велике будућности спѣшти къ своме оригиналитету своеї цѣлости, своїй собственности, народной величини, мора не коїа оригинал, не штампа туђегъ образца, него образъ, оригиналъ самъ постати, како у науци и идеи и смыслу духа, тако и у говору и гласу јзыка. Пакъ јошти мањ сме (као што веле) чорбине чорбе чорба, маймуновогъ маймуна маймуну постати.

Стари Грци и Римляни єсу образци, оригиналитети. Да є народъ србскій са овима већь у своме заметку и садашњемъ юношеству единороданъ, духъ оригиналанъ, то свѣдоче и народне наше пѣсме. Да, наследитѣмо науку, коя нѣ овога ил' онога народа, него свега човечества, плодъ све историје човеческе, наследитѣмо є, да є, не као други народи, по ста-ромъ шлендріану даљ развлачимо, по крою Енглеза, Француза, и овы подражателя Нѣмаца кроимо, него да є у нашемъ нама собственномъ оригиналитету преобразимо, на ново родимо, пакъ и овде образцемъ да постанемо. Што мы незапочнемо, започетије потомство, што мы недовршимо, довршиће потомство, што пакъ започели и основали будемо, оно треба да на основу богатомъ, пространомъ, за народъ духа богатогъ, и велике будућности, оснивамо. У свему, што за будућность осливамо, морамо основъ, морамо темель широкій, богатыи метнути.

При свакој мысли, коя се Србала и србске народности тиче, при свакој и пайманьї, пайманїга и пайнезнатнїега предмета, морамо једнако позоръ на будућность овога народа управљати, да бы само оно рећи и ономе совѣтовали, што є кадре народъ србскій, югославенскій, великимъ направити, и што, еданпутъ основано, къ великой будућности народа водити мора. Толико више мора свакој у свомъ потомству живећији отацъ фамилије, безъ изятія мора свакој Србъ, јеръ подъ именомъ Србъ већь разумѣвамъ родолубца, не само за себе, и за часть нашега времена, него за будућность србску дѣлати, при свакоме послу народномъ, будућность народа предъ очима имати, дѣлаюћи у садашњемъ, духомъ живити мора у великому будућемъ времену. Ако се

оканули будемо приватни интереса, и суетне, само једно садашње магновеніе траје славе, ако на страну будемо метнули свако притежање единствено прама користи цѣлости, ако се ослободили будемо свю пресудија вѣре и предѣла. *) то ћемо онда, и само онда моћи свега народа цѣлостъ, и велику народна будућность бистримъ, неподмићеномъ, неотрованомъ, здравымъ окомъ гледати, и као люди одъ свакогъ пресудија, свакога суевѣра, сваке сујете ослобођени, бытћемо кадри једанъ са другимъ поразумѣвати се, и сви скупа, а свакиј путь, у ономе, што оснива велику будућностъ великога народа, сложити се.

Колико при свакомъ послу народномъ, толико више при осниванию средства изображенія духовнога, при осниванию онога средства свѣтлости и духовне крѣпости народа, кое ће средство непрестанно дѣјствовати, и дотле трајати, докле годъ народа буде, погледъ у будућность управљати, за будућность оснивати морамо. Ово є средство сада волнѹюћи се, бываюћи, и пристапиште свога основа одъ насеља, сада живећи Срба, тражећи језикъ просвѣтителнији.

(Конацъ сајдув.)

ПОГЛЕДЪ У ИСТОРИЈО.

(Съ вѣмачкогъ.)

Кліо є велика наставница свю народа, књиња њена показује покоре великаша и малы, недостатке, ошибке и глупости, кое су починићие, а једно и о благородномъ и добромъ, шта є было. Но како є малый списакъ последњији спроћу числа првы! како се редко виђа ту добротель, величество, спроћу јата неваљашности, подлости и развратности! Све даљ и даљ учи и опоминѣ историја чрезъ столѣтја, али као што є Кассандра некадъ судбу имала, да јој се не вѣрює, тако є и са Кліомъ, и найужаснија примѣри, и найстрашнија опоминаша недопиру донде, да бы рѣчи своимъ преважностъ спроћу човеческе слабости, сујете и ослепљеніја придо-быти могла.

Као доказателство обвоме, неколико ћемо чертіј изъ крваве и найужаснѣ свю историја,

*) Вальда ће в славенскій Хусъ опеть доћи, изъ мртва слова, изъ виѣшњији форма и церемонија избавити насеље, и у живомъ духу Апостола и Христа, и евангелской любави сајднити насеље.

историје Грчкога царства и Османскога државе са објаштити, као што Берли у његовомъ дјелу „Езгра Историје Османскога Државе“ приповеда. Са удивљењемъ и грозомъ увидите читатељ, до какве је низости човечество спустило се, каква је судба попекадь кралјве и народе снаша, који су се недостойнима опредељењима нњуога учинили или се диваљима нњуовима страстима одали. На страни 180. конацъ цара Андроника Комнена на следећој начинъ описане су:

Међу браткима, у четири године, временомъ, по комъ је осамнаестогодишњи младић (Осман) съ престола збаченъ, имао је онъ, съ поля ратомъ, а изнутра раздоромъ утесненъ, само къ единомъ постројењу времена и волји, на воденомъ торњу (данась Бургасъ зовомомъ) кодь извора Хидраулиса, на западној страни прногъ мора, четири сата унутра у земљу. Први основатељ овога водохранилишта је је Грчкіј царь Андроникъ Комненъ, којега је убијење најужасније и најгадније одъ свијета убијства владјеља крвлю покропљене византіјске историје, каогодъ што је и убијство Османово најстрашније и најжалостније поступакъ побуне Османскога војништва. Будући да Османъ и Андроникъ, као основатељи водохранилишта одъ Бургоса у шумскомъ усамљеномъ предељу, који се меланхоличкомъ чуству особито приказује, у лјетописима водовода цариградски једанъ поредъ другога стој, то нека и овде као жертва необузданогъ пародногъ бѣснила и војничкогъ насиља сојствено једномъ тренутку у последићемъ степену нњуога трагичнога конца заједно посматре се. Кадъ је Андроникъ у Хеладу дошао, где је онъ некадь Алексеја Комнена ослепио и у кулу затворио, подигне се внезапно море и бацало га је, као сјећајни се на убијства, съ којима је волне истогъ често обезсвећавао, выше него једанпут у баиръ, докле га најпосле стражари у окове небацише. Прангама обтерећеногъ одведу га у кулу оловне палате, где је у присуству Исаака, његовогъ престоло-соперника, бушанъ и ногомъ спредъ и острага злостављенъ био, жене, којима је мужеве ослепио, зубе су му полуапале, косу са главе чупале и песницомъ тукле; по овомъ одејку му једну руку и једно око ископају, и тако је безъ ела и пјића у кули лежао; неколико дана после и друг-

гогъ ока лишенъ на шугавој камили крозъ варош је проведенъ, најнижој простоти на подсмей; неки су га острага по ћелавој глави тукли, неки ноћь блатомъ пунили, или му сунђеръ, погани напунењи, у уста турали; а ипакъ жентурина клајналу је воду на лице му бацила. Потоме је је на Хиподрому кодь два столпа поредъ статуе куричице и хиене, кое једна на другу скочити грозе, обешенъ. Онъ пакъ уедисао је: „Господи смилуй се на мене! Некршите изломљену трску!“ Злочинци му поцепају аљине; једанъ одъ њи баџи му коцљ крозъ грло и истера на стражницу. Два Атичанина увале му два мача у рамена, на пробу, који је одъ обоя болји. И тада је изпусто душу, пошто је крвавији остатакъ руке къ устма понео, да, као што се је чинило, крвь сиса. Ова мученија, којима је једанъ царь уморенъ, најужаснија су, која повећница о убијству крунисаны глава споминъ, и византіјско свирење у овоме је на далеко турско превазишло. Опомена на овака безчиња грчке и османскога историје довольна је, да на слаждене шумске усамљености ва водохранилишту кодь Бургаса огорчи. Кадъ после великогъ излива кише воде Хидраулиса црвенкасто у мермевну кулу, као у какав крвавый бунаръ, упадају, чини се, као да бы оба основатеља, цара Андроника и султана Османа, крвь осветоједна свирејпо пенујала се; одношеније, кое заиста фантазији источни историјописаца небы измакло се, да су они само кадъ о првомъ основатељу куле и жалостномъ његовомъ свршетку слушали. У оскудости овакови знанји историјески нагомилаво османски историјаци при трагичномъ концу Османовомъ пјесме и нека појављења, коя, у колико су дјело и материја къ изложењу народногъ сувјерја, и овде ће се споменути. Двоструко Божје наказање, ратъ и куга, често казни Турску, и по томе никако се то за изванредно предвозвећије какво узети небы могло, коя често особитимъ само опустошенијама елемента, воде, ватре, вјетрова, земље, наводненију, пожару, силнимъ вјорима, и земљетресенју, или необичнимъ метеорима приписана је. Као истините знаке трагичнога конца Османовога наводи државна повећница: великий пожаръ Цариграда у години 1618; потоњи изъ провалњогъ облака, који је једну част главне вароши потопио; смрзнуће Босфора и отуда проузроковану гладь; падање камена изъ воздуха; појављење комете; и на посљедку два помрачења сунца у години рођења и смрти Османове. (1604. 29. Априла, и 1622. 10. Маја.)

Јованъ Ратковићъ.

Учредникъ Милошъ Поповићъ.

Издано и печатано у Правителственой Књигопечатни у Београду.